

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ

բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Մատինյան Կարլենի

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

**ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի արտասահմանյան
գրականության բաժնի հայցորդ**

Մահմուդ Տիրուզի Մոդադդամի

«Անգլոամերիկյան և քսաներորդ դարի Իրանի մանկական գրականության
ավանդույթները՝ հիմք ընդունելով Մարկ Տվենի և Հուշանգ Մորադի Քերմանիի
ստեղծագործությունները» թեմայով Ժ.01.07. «Արտասահմանյան գրականություն»
մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի
հայցման համար ներկայացված թեկնածուական ատենախոսության վերաբերյալ

(գիտական ղեկավար՝ բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Քրիստինե Հենրիկի Բեջանյան):

Մահմուդ Տիրուզի Մոդադդամի ատենախոսությունը նվիրված է գրական կապերի
մի հետաքրքիր հարցի ուսումնասիրությանը՝ անգլոամերիկյան գրական
ստեղծագործությունների ազդեցությունը իրանական մանկապատանեկան
գրականության զարգացման ընթացքում, որին նախակինում ոչ մի անդրադարձ չի
կատարվել:

Աշխատանքի հիմնական նպատակն է համակողմանիորեն քննության առնել
Հուշանգ Մորադի Քերմանիի և Մարկ Տվենի ստեղծագործությունները և, ինչպես նշում է
ատենախոսը, “հիմնավորել, որ Իրանի մանկապատանեկան գրականությունը, որն
ինքնուրույն սկսեց զարգանալ քսաներորդ դարում և համաշխարհային գրականության
մեջ իր տեղը գրավեց, սեփական գրական անկախությունն ապահովելու ճանապարհին
վայրիվերումներով լի ուղի է անցել, մասամբ նաև օգտվելով համաշխարհային
մանկական գրականությունից: Ատենախոսության մեջ ցույց է տրվում, որ տարբեր

ժողովուրդների մանկապատանեկան գրականությունների միջև բավականին ընդհանրություններ կան, որոնք պայմանավորված են մանկապատանեկան գրականության ընդհանուր բնույթով. Մանկապատանեկան ստեղծագործությունների հեղինակները դիմում են ընդհանուր թեմաներին:

Հարկ է նշել, որ այս նպատակը հստակեցնելու համար, սույն աշխատանքում նաև ներկայացվել է Իրանում համաշխարհային մանկական գրականության թարգմանության պատմական համառոտ ակնարկ:

Հետազոտության առարկան ընդարձակ է: Ատենախոսի ուսումնասիրության կենտրոնում է գտնվում Մարկ Տվենի և Հուշանգ Մորադի Քերմանիի ստեղծագործությունները և փորձ է արվում վերը նշված հեղինակների ստեղծագործությունների նկարագրական ու վերլուծական ուսումնասիրության շնորհիվ բացահայտել, թե ինչ ընդհանուր գծեր կան այս երկու գրողների աշխատանքներում:

Աշխատանքում օգտագործվել են պատմագրական, համեմատական, համադրական, ինչպես նաև մշակութաբանական վերլուծության մեթոդները:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից (ղրանք իրենց հերթին բաժանված են ենթագլուխների), եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից՝ պարսկերեն և անգլերեն լեզուներով: Այն շարադրված է 181 համակարգչային էջի վրա (ներառյալ գրականության ցանկը և հավելվածը):

Աշխատության ներածությունում հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, ձևակերպվել է հետազոտության գլխավոր նպատակը, ներկայացվել են հիմնական գիտական արդյունքները և ղրանց գործնական նշանակությունը, տրվել են ատենախոսության տեղեկատվական և մեթոդաբանական հիմքերը:

Առաջին՝ «Անգլոամերիկյան և իրանական մանկական գրականությունների զարգացման միտումները՝ մինչև 20-րդ դար» գլուխը, նվիրված է՝ մանկական գրականության կայացմանն ու զարգացման պատմությանը, անգլոամերիկյան մանկական գրականությանը Լուսավորության դարաշրջանում, անգլոամերիկյան մանկապատանեկան գրականությանը (18-րդ դարի վերջ - 19-րդ դարի սկիզբ) և Իրանի մանկական գրականության ձևավորմանը՝ պարսկական դասական գրականության համատեքստում:

Առանձին ուշադրության է արժանանում գրական տարբեր ժամանակաշրջաններից յուրաքանչյուրը և նշվում են տվյալ ժամանակաշրջանի մանկապատանեկան գրական ստեղծագործությունները:

Քննվել են պատմական, քաղաքական ու հասարակական զարգացումները և դրանց արդյունքում անգլիական գրականության ուղղությունների բացահայտումը, ներկայացվել են յուրաքանչյուր ժամանակաշրջանի գրական առավել հայտնի դեմքերը և ուսումնասիրվել մանկապատանեկան գրականության տեղը, վիճակն ու դերը գրական զարգացումներում, վերլուծական մոտեցումներով խոսվել է մանկապատանեկան գրականության զարգացման վրա անվանի ստեղծագործողների ազդեցության մասին: Ներկայացվում են մանկապատանեկան առաջին վեպերի ծագման ընթացքը:

Ուսումնասիրվել են գրական բոլոր ուղղություններից մանկապատանեկան գրականության ազդեցություն կրելու և փոխադարձ ազդեցություն թողնելու խնդիրը:

Անդրադարձ է կատարվել մանկապատանեկան գրականության մեջ թարգմանական գործերի սկզբնավորմանը, տարբեր լեզուներից բազմաթիվ ստեղծագործությունների անգլերենի թարգմանություններին և այլ երկրներում այդ ստեղծագործությունների տարածման ընթացքին: Ինչպես նաև ուսումնասիրվել է անգլերենից այլ լեզուների թարգմանված ստեղծագործությունների դերը մանկական գրականության զարգացման գործում: Ապա ներկայացնելով պարսկերեն գրերի ու լեզվի ծագման պատմությունը, ընդգծվում է, որ այդ շրջանի գրքերում որտեղ երեխաներին վերաբերվող թեմաներ կան, ավելի շուտ այն վերաբերում է մանկան ուսումնադաստիարակչական խնդիրներին:

Անդրադառնալով պարսկերենում մանկական գրականությանը մինչ Սահմանադրական հեղափոխությունը (7-20-րդ դդ.), այն կարևորվել է հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ գրական ուղղությունները միմյանց հետ կապակցված շղթայի տեսք ունեն և գրական ցանկացած իրողություն հող է պատրաստում գրականության մեջ նոր շարժման ձևավորման համար: Այս բաժնի արդյունքներն ամփոփելիս եզրակացվում է, որ տրամաբանական է որոշ դասական ստեղծագործությունների ձևավորման ժամանակահատվածում մանուկների և դեռահասների համար նախատեսված առանձին գրականության ստեղծումը:

Երկրորդ՝ «Անգլոամերիկյան և իրանական մանկական գրականությունների քննությունը 20-րդ դարում» գլխում, ուսումնասիրվել են՝ անգլոամերիկյան մանկական գրականությունը քսաներորդ դարում, պարսկերեն լեզվով մանկական գրականությունը Սահմանադրական հեղափոխությունից հետո (20-րդ դար) և Իրանում անգլոամերիկյան մանկապատանեկան գրականության ստեղծագործությունների թարգմանությունները:

Հիմք ընդունելով առկա գիտական ուսումնասիրությունները, ընդգծվում է, որ քսաներորդ դարը համաշխարհային գրականության մեջ մանկապատանեկան գրականության՝ որպես գրականության ինքնուրույն տեսակ, ձևավորվելու շրջան է:

Ներկայացվել են յուրաքանչյուր շրջանի հեղինակները և նրանց գրական ստեղծագործությունները՝ քաղաքական ու սոցիալական պայմաններին համապատասխան, գրողների կրած ազդեցությունը կամ Իրանի մանկապատանեկան գրականության վրա արևմտյան գրական ուղղությունների ազդեցությունը:

Հեղինակն իր ուսումնասիրություններում եզրահանգում է կատարել առ այն, որ տասնիններորդ դարում գրի առնված արևմտյան գրական ստեղծագործությունները կարճ ժամանակ անց թարգմանվեցին պարսկերենի և այդ թարգմանություններն իրենց ազդեցությունն են թողել Իրանի մանկապատանեկան գրականության վրա: Այդ պատճառով էլ տասնիններորդ դարում գրի առնված անգլոամերիկյան գրական ստեղծագործությունների որոշ առանձնահատկություններ նկատվում են քսաներորդ դարի պարսկական ստեղծագործություններում:

Ելնելով թարգմանված գործերի կարևորությունից, ներկայացվել է համաշխարհային մանկական գրականության ստեղծագործությունների պարսկերեն թարգմանությունների պատմական համառոտ ակնարկ:

Երրորդ՝ «Հուշանգ Մորադի Քերմանիի և Մարկ Տվենի ստեղծագործությունների համեմատական քննությունը» գլխի շրջանակներում, հեղինակը հիմնավորելով ԱՄՆ-ում և Անգլիայում 19-րդ դարի մանկապատանեկան ստեղծագործությունների և 20-րդ դարի պարսկալեզու պատմվածքների միջև մշակութային ու գրական որոշ ընդհանրությունների առկայությունը, հիմք ընդունելով համաշխարհային արդի գրական տեսությունները և որդեգրելով համեմատական վերլուծության մեթոդը, համեմատել է Հուշանգ Մորադի Քերմանիի և Մարկ Տվենի ստեղծագործությունները, մատնանշելով առկա ընդհանրություններն ու տարբերությունները:

Եզրակացություններ բաժնում ներկայացվել են հետազոտության տեսական և մեթոդաբանական հարցերի ուսումնասիրությունից բխող եզրահանգումներ:

Հավելված բաժնում զետեղվել են աշխատանքում նշված առանձին պատմությունների մասին հավելյալ նկարագրություններ, հետազոտության առարկա հանդիսացող երկու հեղինակների ստեղծագործություններից մեջբերված հատվածների բնօրինակն ու թարգմանությունը: Այս բաժինը ներառում է 166-181 էջերը:

Սեղմագիրը և հրապարակված հոդվածները արտացոլում են ատենախոսության բովանդակությունն ու զիտական ուղղվածությունը, որոնք ամբողջովին համապատասխանում են աշխատության բովանդակությանը:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Թվարկված առավելությունների հետ մեկտեղ թեկնածուական ատենախոսությունը գերծ չէ որոշակի թերություններից և բացթողումներից: Դրանցից նշենք հետևյալները.

1. Ակնհայտ է վերլուծական նյութի սակավությունը և տեղեկատվականի առատությունը, ինչը բնորոշ է մեր իրանցի գործընկերների ատենախոսություններին: Տեսական նյութի անբավարար լինելու պատճառով շատ դատողություններ և ինֆորմատիկ նյութեր մնում են չհիմնավորված:
2. Կան տեխնիկական անճշտություններ, կրկնողություններ: Օրինակ, *“Նան տարբեր ամսագրերում տպագրվել են հարցազրույցներ, որոնք յուրաքանչյուրն իր ձևով կարող է առաջնորդել հետազոտողին, որպեսզի ճիշտ ուղիով ընթանա, սակայն դրանցից ոչ մեկն ամբողջական չէ համեմատության և համեմատական ուսումնասիրության համար:”* /էջ 4/ պարբերությունը ամբողջովին կրկնվում է 8-րդ էջում:
3. Ամենաակնառու իրանական հեղինակներին թվարկելիս, ճիշտ կլիներ տալ նաև ուղեկցող վերլուծականը, որպեսզի դրա միջոցով հնարավոր լիներ հետևել գրականության զարգացման դինամիկան:
4. Առկա են անզվերենից թարգմանության անճշտություններ. Վ.Իրվինգի “Լեզենդ Քնկոտ Հովտի մասին” ստեղծագործության վերնագիրը թարգմանվել է որպես “Անզլուխ Հեծյալի առասպելը”:
5. Անհասկանալի է, ինչ գրքի մասին է նշում ատենախոսը /էջ 4/:

Այդուհանդերձ, կատարված է բավականին ծավալուն, հետաքրքիր նյութեր պարունակող աշխատանք, որը լույս է սփռում ոչ միայն իրանա-անգլոամերիկյան գրական կապերի, այլև այդ երկրներից յուրաքանչյուրի գրական այն զարգացումների վրա, որոնց մի զգալի մասը դուրս էր մնացել հետազոտողների տեսադաշտից: Ելնելով վերոնշվածից, ատենախոսությունը կարելի է գնահատել բավարար:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով շարադրվածը, կարելի է հավաստել, որ ատենախոս Մահմուդ Ֆիրուզի Մոդադդամը կատարել է ծավալուն, տեսամեթոդական և կիրառական բնույթի հետազոտություն:

«Անգլոամերիկյան և քսաներորդ դարի Իրանի մանկական գրականության ավանդույթները՝ հիմք ընդունելով Մարկ Տվենի և Հուշանգ Մորադի Քերմանիի ստեղծագործությունները» թեկնածուական ատենախոսությունն ընդհանուր առմամբ բավարարում է Ժ.01.07. /Արտասահմանյան գրականություն/ մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի հայցման համար ատենախոսությանը ներկայացվող պահանջները, իսկ հեղինակը՝ Մահմուդ Ֆիրուզի Մոդադդամը արժանի է իր հայցած բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
02.03.2021

Կ.Ռ.Մատինյան

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ստորագրությունը հաստատում եմ:

Կ.Ռ.Մատինյանի

ԴՌԻ ՏԻՐՎԱՐՔԱՆՈՒՄ
ԳԵՍԱՐԱԲՈՒՄ Ը. ՉԼ.

Մատինյան